

Majandus- ja tööstusministri määruse „Taastuvenergia tasu vähendamise toetuse taotlemise ja andmise tingimused“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõukohase määrusega kehtestatakse elektrituruseaduses (ELTS) sätestatud taastuvenergia tasu vähendamise ja vähese tähtsusega abi andmise täpsemad tingimused ning menetluskord. Määruses täpsustatakse taotluses esitatavaid andmeid ja dokumente, lisategevusala arvestamise korda, vähendamismäära ja vähese tähtsusega abi (edaspidi ka *VTA*) arvutamise meetodikat, taotluste kontrollimise ja otsuste tegemise korda, abi rakendamise ja väljamaksmise tingimusi, järelevalve ja tagasinõudmise aluseid ning andmevahetuse ja dokumentide säilitamise nõudeid. Riigiabina rakendatava vähendamismäära puhul reguleerib määrus taotluste esitamist, põhivõrguettevõtja tehtavat kontrolli, Kliimaministeeriumi otsuste tegemist, võrguettevõtja arveldust, iga-aastast järelkontrolli ning eelarvepiirangu korral järelarvestuse tegemist. VTA puhul sätestatakse taotluste esitamise tähtaeg, abi suuruse arvutamise kord, vähendamiskoefitsiendi kohaldamine eelarvevahendite puudumise korral ning otsuste tegemise ja abi väljamaksmise kord.

Samuti sätestatakse määruses abi kumuleerimise piirangud, läbipaistvusnõuded ning dokumentide säilitamise tähtajad.

Halduskoormuse kasv soodustust soovivale ettevõtjale on eelduslikult väike, see langeb Kliimaministeeriumile (edaspidi KLIM) ja põhivõrguettevõtjale. Soodustust sooviv suurtarbija peab esitama taotluse soodusmäära rakendamiseks.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ettevõtluskeskkonna ja tööstuse osakonna õigusnõunik Maris Ots (maris.ots@mkm.ee). Õiguslikke ettepanekuid tegi Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Ragnar Kass (ragnar.kass@mkm.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeletoimetanud Justiits- ja Digiministeeriumi õigusloome korralduse talituse toimetaja Inge Mehide (inge.mehide@justdigi.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud elektrituruseaduse ning alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seadusega (787 SE), mis jõustus 9. mail 2026. Eelnõu on seotud ka Euroopa Komisjoni riigiabi otsusega SA.121622 (2025/N) (edaspidi *riigiabi otsus*). Lisaks rakendatakse eelnõukohases määruses Euroopa Liidu õigust, täites eelkõige Euroopa Komisjoni teatise „Kliima-, keskkonnakaitse- ja energiaalase riigiabi suunised alates aastast 2022“ (edaspidi *CEEAG*) jao 4.11 (energia suurtarbijatele elektrimaksude vähendamise vormis antav abi) nõudeid.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb viiest peatükist ja 20 paragrahvist.

1. peatükk. Üldsätted

Paragrahv 1 sätestatakse määruse reguleerimisala.

Lõikes 1 sätestatakse määruse reguleerimisalaks ELTSi § 59² lõigetes 4¹⁵ ja 4²³ sisalduvate volitusnormide kohaselt taastuenergia tasu vähendamise ja VTA rakendamise täpsemad tingimused. Nende hulka kuuluvad taotlemise ja menetlemise kord, arvutusmetoodika, tõendite loetelu, andmete ja tõendite nõuded, abi kumuleerimise tingimused, abi ülekandumise tõendamise kord, aruandluse vorminõuded ning dokumentide säilitamise nõuded.

Lõikes 2 reguleeritakse riigiabiga seonduvat. Määruse alusel antav toetus on riigiabi Euroopa Komisjoni teatise „Kliima-, keskkonnakaitse- ja energiaalase riigiabi suunised alates aastast 2022“ (ELT C 80, 18.02.2022, lk 1–89) mõistes või vähese tähtsusega abi Euroopa Komisjoni määruse (EL) 2023/2831, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L, 2023/2831, 15.12.2023) (edaspidi *VTA määrus*) tähenduses. Riigiabi andmiseks on Euroopa Komisjoni teinud riigiabi lubava otsuse SA.121622 (2025/N).

Paragrahvis 2 defineeritakse määruks kasutatavad terminid. Need lähtuvad ELTSi terminoloogiast ning täpsustavad seda ulatuses, mis on vajalik määruse rakendamiseks.

Punktis 1 defineeritakse „taotleja“, kelleks on ELTS § 59² tähenduses toetuse taotleja;

Punktis 2 defineeritakse „mõõtepunkt“ ELTS (§ 3 p 15¹) tähenduses mõõtepunktina, mis paikneb liitumispunktil ja mille kaudu mõõdetakse võrguteenuse tarbimist. Täpsustus on vajalik, sest ühel liitumispunktil võib olla mitu mõõtepunkti (nt eraldi tootmise ja tarbimise mõõtmiseks) ning abikõlblikkuse hindamisel on oluline eristada just võrguteenuse tarbimise mõõtepunkti.

Punktis 3 defineeritakse „abikõlblik tarbimine“ võrguteenuse tarbimise mahuna elektrituruseaduse § 59² lõike 4¹ tähenduses, mille suhtes kohaldatakse taastuenergia tasu vähendamist. Otseliini kaudu tarbitud elektrienergia abikõlbliku tarbimise hulka ei arvata, kuna otseliin ei ole võrguteenus. See tuleneb elektrituruseaduse § 59² lõike 4⁷ viimasest lausest, mille kohaselt otseliini kaudu tarbitud elektrienergia koguse eest arvestatavat taastuenergia tasu ei vähendata.

Punktis 4 defineeritakse „minimaalne jääk“, milleks on taastuenergia tasu miinimumsumma 0,5 eurot tarbitud võrguteenuse megavatt-tunni kohta pärast vähendamismäära rakendamist;

Punktis 5 defineeritakse „arvestusperiood“ – kalendrikuule vastav periood, mille tarbimisandmed loetakse lõplikuks pärast kalendrikuu lõppu, kui võrguettevõtja on esitanud mõõteandmed andmevahetusplatvormile.

Punkt 6 järgi „andmevahetusplatvorm“ on ELTS § 42¹ tähenduses platvorm.

Punkti 7 järgi „taastuenergia tasu“ on ELTS § 59² lõikes 4 nimetatud toetuste rahastamise kulu.

Punktis 8 defineeritakse „vähendamismäär“, milleks on ELTS § 59² lõikes 4¹ nimetatud vähendamismäär.

Punkti 9 järgi on vähese tähtsusega abi ELTS § 59² lõikes 4¹⁶ nimetatud abi;

Punktis 10 määratletakse „tegevuskoht“. Selle termini kasutamine on vajalik eelkõige lisategevusala regulatsioonis, et siduda mõõtepunkt konkreetse kohaga, kus toimub ELTSis (§ 592 lg 41 p 4) nimetatud tegevus. See aitab vältida sama loetelu kordamist määruse tekstis. Mõiste on kooskõlas riigiabi otsuse punktis 24 kasutatud terminoloogiaga (*secondary branches, points of sale, or both*) ning Rumeenia analoogse riigiabi skeemi (SA.102294) otsuses aktsepteeritud tegevuskohapõhise lähenemisega.

Punkt 11 kohaselt on „abi saaja“ – ELTS § 59² tähenduses toetuse saaja;

Punktis 12 defineeritakse „NACE“, milleks on majanduse tegevusalade klassifikaator Euroopa Komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2023/137, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 1893/2006, millega kehtestatakse majanduse tegevusalade statistiline

klassifikaator NACE Revision 2 (ELT L 19, 20.01.2023, lk 5–42), lisa 1 esitatud vastavustabeli alusel.

Punktis 13 defineeritakse „EMTAK“, milleks on justiitsministri 28. detsembri 2005. a määruse nr 59 „Kohtule dokumentide esitamise kord“ lisa 16 „Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator (EMTAK)“.

Paragrahvis 3 sätestatakse skeemi rakendamise üldpõhimõtted. Sätte kohaselt korraldab meedet valdkonna eest vastutav ministeerium ning viib ellu põhivõrguettevõtja (AS Elering). Põhivõrguettevõtja menetleb taotlusi, kontrollib tingimuste täitmist, teeb Kliimaministeeriumile ettepanekuid otsuste tegemiseks ning täidab muid seadusest ja määrusest tulenevaid rakendusülesandeid. Kliimaministeerium teeb nii vähendamismäära rakendamise kui ka VTA andmise otsused.

2. peatükk. Vähendamismäära rakendamine riigiabina

Paragrahvi 4 lõikes 1 on sätestatud, et taotluse allkirjastab taotleja allkirjaõiguslik isik ja taotlus edastatakse § 20 lõikes 2 nimetatud vormil sellel märgitud põhivõrguettevõtja e-posti aadressile.

Lõike 2 punktides 1–13 sätestatakse riigiabi taotluses esitatavad andmed ja dokumendid. Taotluse andmete loetelu eesmärk on võimaldada põhivõrguettevõtjal kontrollida, kas taotleja vastab ELTSis sätestatud tingimustele, ning teha Kliimaministeeriumile ettepanek otsuse tegemiseks. Taotluses esitatakse põhivõrguettevõtja avaldatud taotlusvormil muu hulgas andmed taotleja ja abisaaja, mõõtepunktide, tarbimise, tegevusala, taastuvelektrienergia kasutamise, energiaauditi või juhtimissüsteemi ning lisategevusala kohta.

Alljärgnevalt on täpsemalt selgitatud punktides 3, 4 ja 5 ja 9 toodut.

Punkti 3 kohaselt, mis reguleerib kontsernisest taotlemist, tuleb taotluses esitada tütarettevõtja või grupi koosseis ja asjaomaste mõõtepunktide EIC-koodid. Lisaks tuleb esitada kinnitus, et rahaline eelis ehk vähendatud taastuenergia tasu summa kandub täies ulatuses edasi tegelikult energiat tarbivale tütarettevõtjale. ELTSi § 59² lõike 4³ kohaselt liidetakse ühise taotluse korral gruppi kuuluvate abikõlblike tütarettevõtjate näitajad üksnes ELTSis nimetatud tingimustele vastavuse hindamisel ning iga tütarettevõtja peab tegevusala tingimusele vastama eraldi. Seega on ühine taotlemine ette nähtud ainult kontserni emaettevõtja kaudu esitatava taotluse korral tema tütarettevõtjate suhtes. Rahalise eelise edasiandmise nõue tuleneb ELTSi § 59² lõikest 4⁴ ja riigiabi otsuse punktist 19. Nõue on vajalik selleks, et vähendamismäärast tulenev soodustus jõuaks tegelikult selle tütarettevõtjani, kes elektrienergiat tarbib ja kelle suhtes abi kohaldatakse.

Punktis 4 ette nähtud volitus on vajalik selleks, et põhivõrguettevõtja saaks andmevahetusplatvormil kontrollida taotluse aluseks olevaid mõõteandmeid ja tarbimismahte. Volitus on sõnastatud üldisena, sest põhivõrguettevõtja peab kontrollima ka ettevõtja kogutarbimist (kas see ületab 1 GWh), mitte ainult taotlusaluste mõõtepunktide tarbimist.

Punkt 5 reguleerib uue tarbija tarbimise prognoosi. ELTSi § 59² lõike 4¹ punkt 1 lubab uutel tarbijatel, kellel puudub eelmise kolme aasta tarbimisajalugu, esitada 12 kuu prognoosi. Prognoosi alused peavad olema kontrollitavad, näiteks liitumisleping, seadmete nimivõimsused või võrreldavate käitiste andmed.

Punktis 9 nõutav kinnitus hõlmab viidet EMTAK koodile ja sellele vastavale NACE koodile. Kuna määruse § 2 punktis 12 on „NACE“ defineeritud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1893/2006 tähenduses, tähendab „NACE kood“ käesolevas määruses alati NACE Rev. 2 koodi. Seda versiooni kasutab ka CEEAG lisa 1 abikõlblike sektorite loetelu. Erijuhuna nähakse ette olukord, kus taotleja registreeritud tegevusala on ettevõtteregestris väljendatud uuema NACE Rev. 2.1 klassifikaatori järgi, sel juhul tuleb leida vastav NACE

Rev. 2 kood Eurostati avaldatud ametliku vastavustabeli alusel, mis on kättesaadav aadressil <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nace/correspondence-tables>.

Lõike 3 kohaselt vastutab taotluses esitatud andmete õigsuse eest taotleja.

Paragrahv 5 reguleerib lisategevusala tarbimise arvestamist. Kui vähendamismäära taotletakse üksnes tarbija lisategevusala suhtes, rakendatakse seda nende mõõtepunktide kogutarbimisele, mis asuvad taotleja kinnitatud tegevuskohtades, kus tehakse valdavas osas lisategevusalaga seotud tegevusi. Nõue tuleneb komisjoni varasemast praktikast ja on kooskõlas riigiabi otsuse punktiga 24, mille kohaselt antakse abi üksnes abikõlbliku lisategevusalaga seotud tarbimisele, mitte ettevõtja kogutarbimisele.

Lõike 1 kohaselt rakendatakse vähendamismäära nende mõõtepunktide kogutarbimisele, mis asuvad taotleja kinnitatud tegevuskohtades, kus valdavas osas tehakse lisategevusalaga seotud tegevusi. Tingimus „valdavas osas“ on vajalik, et tagada kooskõla riigiabi reeglitega ja välistada vähendamismäära rakendamine mõõtepunkti tarbimisele olukorras, kus abikõlblik tegevus moodustab tegevuskoha tegevusest üksnes väikese osa.

Tingimus „valdavas osas“ on kujundatud kvalitatiivse kriteeriumina, sest ühe mõõtepunkti taga toimuva tarbimise täpne eristamine tegevusalade kaupa ei ole üldjuhul praktiliselt tehtav ega usaldusväärselt kontrollitav. Mõõtepunkti andmed näitavad tavaliselt tegevuskoha koondtarbimist, mitte seda, millist osa elektrienergiast on kasutatud ühe või teise tegevusala tarbeks. Erinevad tegevused kasutavad sageli sama elektritaristut ja tugifunktsioone, sealhulgas ventilatsiooni, valgustust, surveadmeid, jahutust, IT- ja juhtimissüsteeme ning muid ühiskasutatavaid seadmeid. Samuti võib sama mõõtepunkt teenindada mitut tootmisliini või ruumi, mille tarbimist ei ole võimalik tagantjärele objektiivselt tegevusalade lõikes jaotada. Sellise jaotuse nõudmine eeldaks enamasti hinnanguliste jaotusmodelite kasutamist, mis suurendaks märkimisväärselt halduskoormust, looks vaidlusriski ega tagaks ettevõtjate võrdset kohtlemist. Seetõttu lähtub määrus tegevuskohapõhisest lahendusest, kus hinnatakse, kas tegevuskohas tehakse valdavas osas abikõlbliku lisategevusalaga seotud tegevust, ning selle tõendamisel tuginetakse taotleja kinnitusele ja lisategevusala kohta peetavale eraldi raamatupidamisarvestusele.

Näited tingimuse kohaldamisest:

Näide 1 (tingimus täidetud). Ettevõtja põhitegevusala on logistika (NACE 52.10, ei kuulu CEEAG lisa 1 alla). Ettevõtjal on eraldi tootmishoone, kus toimub alumiiniumi sulatus (NACE 24.42 – kuulub lisa 1 alla). Tootmishoones on ka väike kontoriruum ja laoala, mis teenindavad tootmisprotsessi. Kuna tootmishoone on valdavas osas kasutusel alumiiniumi sulatamiseks, on tingimus täidetud ja kogu tootmishoone mõõtepunkti tarbimine on abikõlblik.

Näide 2 (tingimus ei ole täidetud). Ettevõtja põhitegevusala on kaubandus. Ettevõtjal on suur kaubanduskeskus, mille ühes nurgas asub väike töökoda, kus tehakse keraamikatooteid (NACE 23.41 – kuulub lisa 1 alla). Töökoda hõlmab ligikaudu 10% hoone pinnast ja tarbib hinnanguliselt veel väiksemat osa kogu mõõtepunkti tarbimisest. Kuna kaubanduskeskuse tegevus ei ole valdavas osas seotud keraamikatootmisega, ei ole tingimus täidetud.

Näide 3 (piiripealne, nõuab hindamist). Ettevõtjal on tootmiskompleks, kus umbes pooled tootmisliinid toodavad NACE-koodi järgi abikõlblikke tooteid ja pooled mitteabikõlblikke tooteid. Kõiki tootmisliine teenindab üks mõõtepunkt. Sellisel juhul hindab põhivõrguettevõtja juhatuse liikme kinnitust ja raamatupidamislikku väljavõtet koosmõjus. Kui abikõlbliku tegevuse tulud, kulud, seadmete võimsus või tootmismahud moodustavad

suurema osa tegevuskoha majandustegevusest, on tingimus täidetud. Kui tegevused on võrdsed või mitteabikõlblik tegevus ülekaalus, ei ole tingimus täidetud.

Tegevuskohapõhine lähenemine vastab komisjoni aktsepteeritud praktikale Rumeenia skeemis (SA.102294): kui tegevuskohas tehakse valdavas osas NACE-koodi järgi abikõlblikku tegevust, loetakse kogu selle tegevuskoha mõõtepunkti tarbimine abikõlblikuks.

Lõike 2 kohaselt esitab taotleja allkirjaõigusliku isiku digitaalselt allkirjastatud kinnituse, milles märgitakse tegevuskoha aadress ning kinnitatakse tegevuse vastavus ja eraldi raamatupidamisarvestuse pidamine.

Lõike 3 kohane viivitamatu teavitamiskohustus tagab, et põhivõrguettevõtjat teavitatakse olukorrast, kus lisategevusala tingimused ei ole enam täidetud või tegevus tegevuskohas lõpeb.

Paragrahv 6 reguleerib vähendamismäära rakendamise korda ja arvestust.

Lõike 1 kohaselt rakendab vähendamismäära mõõtepunktiga seotud võrguettevõtja. See toimub sarnaselt kehtiva taastuvenergia tasu kogumise mudeliga, kus tasu arvestab ja kogub võrguettevõtja võrguteenuse arve raames.

Lõige 2 täpsustab, et vähendamismäära rakendamisel tuleb arvestada minimaalset jääki, mille kohaselt peab taastuvenergia tasu olema vähemalt 0,5 eurot abikõlbliku tarbimise megavatt-tunni kohta.

Lõige 3 võimaldab kasutada esialgseid tarbimisandmeid ja teha hiljem järelarvestuse, kui lõplikud andmed ei ole arve koostamise ajaks kättesaadavad. Kehtiva elektrituru toimimise võrgueeskirja § 6 lõike 3 kohaselt esitatakse kontrollitud mõõteandmed eelmise kalendrikuu kohta iga kalendrikuu viiendaks kuupäevaks, kuid mõnel juhul (andmeside häired, väiksemad võrguettevõtjad) ei pruugi kontrollitud andmed arve koostamise ajal kättesaadavad olla. Näiteks Elektrilevi tüüptingimuste kohaselt esitatakse võrguteenuse arved hiljemalt arveldusperioodile järgneva kuu 12. kuupäeval ja seega on üldjuhul kontrollitud andmed arve koostamise ajaks olemas. Lõige 3 annab aga tagavaralahenduse erandjuhtudeks.

Paragrahv 7 sätestab arvutusmetoodika. Vähendamismäär on ELTSi alusel ümberpaigutamise riskiga sektoris 75% ja märkimisväärse ümberpaigutamise riskiga sektoris 85%. Arvutamisel lähtutakse kehtivast taastuvenergia tasust ning kontrollitakse, et tulemus ei langeks alla minimaalse jäägi. Valem on järgmine: taastuvenergia tasu pärast vähendust = kehtiv taastuvenergia tasu \times (1 – vähendamismäär), arvestades, et tulemus peab olema vähemalt 0,5 €/MWh. Näiteks on kehtiv taastuvenergia tasu 8,40 €/MWh ja vähendamismäär 85%. Kuna $8,40 \times (1 - 0,85) = 1,26$ €/MWh, mis ületab miinimumjääki (0,5 €/MWh), kohaldatakse tasu 1,26 €/MWh. Kui kehtiv tasu oleks 3,00 €/MWh ja vähendamismäär 85%, oleks tulemuseks $3,00 \times (1 - 0,85) = 0,45$ €/MWh, mis jääb alla miinimumjäägi. Sellisel juhul kohaldatakse tasu 0,50 €/MWh. Punkt 3 sätestab reegli, et taastuvenergia tasu arvutatakse täpsusega kaks kohta pärast koma.

Lõike 2 kohaselt tehakse lisategevusala puhul arvutus mõõtepunkti kogutarbimise ulatuses. See tähendab, et kui tegevuskoht kvalifitseerub määruse § 5 alusel, siis arvestatakse kogu selle mõõtepunkti tarbimist.

Paragrahv 8 reguleerib taotluse menetlemist ja kontrolli. Põhivõrguettevõtja kontrollib taotluse nõuetekohasust, võib määrata puuduste kõrvaldamiseks tähtaja ning kontrollib taotleja tarbimisandmeid andmevahetusplatvormil. Vajaduse korral võib ta nõuda selgitusi ja

lisadokumente. Lõikes 3 on täpsustatud energiaauditi või keskkonnajuhtimissüsteemi kontrolli ulatus. Põhivõrguettevõtja kontrollib esitatud dokumentide alusel auditiaruande või asjaomase sertifikaadi olemasolu, kehtivust ning väljaandja vastavust Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2023/1791 energiatõhususe kohta (edaspidi *direktiiv 2023/1791*) artikli 11 nõuetele. Auditiaruande, juhtimissüsteemi või keskkonnajuhtimissüsteemi sisulist kvaliteeti põhivõrguettevõtja ei hinda, sest põhivõrguettevõtja ei ole energiaauditi pädevusasutus ja kontrolli dubleerimine tekitaks vastuolulisi hinnanguid. Energiaauditi sisuline kvaliteedikontroll on energiamajanduse korralduse seaduse § 33 lõike 3 punkti 2 alusel Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti pädevuses.

Paragrahv 9 reguleerib Kliimaministeeriumi otsust.

Lõike 1 kohaselt märgitakse positiivses otsuses muu hulgas vähendamismäära kehtivusaeg, mis ei tohi ületada Euroopa Komisjoni otsuses sätestatud riigiabi andmise lõpptähtaega (31. detsember 2029). See tagab, et üksikabi ei anta pärast skeemi kehtivuse lõppu. Samuti seatakse energiaauditi tegema kohustatud abisaajale kõrvaltingimus täita ELTSi § 59² lõikes 4⁵ sätestatud nõudeid. Lõige 1 sätestab otsuses märgitavad andmed ainult positiivse otsuse kohta. Keeldumisotsuse sisunõuded tulenevad haldusmenetluse seaduse §-st 56 (haldusakti põhjendamine).

Lõike 2 kohaselt teeb Kliimaministeerium positiivse või negatiivse otsuse 30 päeva jooksul põhivõrguettevõtja nõuetekohase ettepaneku saamisest.

Lõike 3 kohaselt teeb Kliimaministeerium ELTSi § 59² lõigetes 4⁹ (eelarvepuudujääk) ja 4¹² (tingimustele mittevastavus) nimetatud ettepaneku alusel otsuse 30 päeva jooksul. Lühike tähtaeg on põhjendatud, sest eelarvepuudujäägi ja tingimustele mittevastavuse korral jätkub abi andmine iga kuu kuni otsuse tegemiseni, mis suurendab tagasinõutavat summat.

Lõike 4 kohaselt edastab Kliimaministeerium otsuse põhivõrguettevõtjale, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, taotlejale ja taotleja elektripaigaldisega ühendatud võrguettevõtjale.

Paragrahv 10 reguleerib olukorda, kus eelarveaastaks riigieelarvest eraldatud vahenditest ei piisa vähendamismäära rakendamiseks algses ulatuses. Regulatsioon lähtub ELTSi § 59² lõikest 4⁹, mille kohaselt antakse abi üksnes eraldatud vahendite piires ning vahendite puudujäägi korral võidakse vähendamismäära muuta või selle rakendamine peatada või lõpetada kõigi abisaajate suhtes.

Lõige 1 sätestab teavitamiskohustuse. Kui Kliimaministeerium teeb põhivõrguettevõtja ettepanekul eelarvevahendite piisamatuse tõttu 30 päeva jooksul otsuse vähendamismäära muuta või selle rakendamine peatada või lõpetada, tuleb tal sellest teavitada võrguettevõtjaid, põhivõrguettevõtjat, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning asjaomaseid abisaajaid.

Lõige 2 täpsustab otsuse minimaalse sisu. Otsuses tuleb märkida arveldusperiood, mille kohta otsust kohaldatakse, ning vähendamismäära muutmise või selle rakendamise peatamise või lõpetamise ulatus. See on vajalik õigusselguse tagamiseks, sest järelarvestust saab teha üksnes siis, kui on selge, millist perioodi ja millises ulatuses otsus puudutab.

Lõige 3 reguleerib võrguettevõtja tehtavat järelarvestust. Kui vähendamismäära rakendati arveldusperioodil suuremas ulatuses, kui eelarvevahendid võimaldasid, teeb võrguettevõtja

selle perioodi kohta taastuenergia tasu järelarvestuse. Järelarvestuse eesmärk on tasaarveldada abisaajaga vähendamismäära rakendamise tõttu vähem laekunud tasu osa. Säte võimaldab esitada selle summa kas eraldi arvel või järgmise korrapärase arve osana ning näeb ette vähemalt 14 kalendripäeva pikkuse tasumistähtaaja, et abisaajal oleks mõistlik aeg lisandunud maksekohustuse täitmiseks.

Lõige 4 sätestab viivise nõudmise võimaluse juhul, kui abisaaja ei tasu järelarvestuse alusel esitatud summat etteantud tähtjaks. Viivise nõudmise võimalus on vajalik selleks, et tagada järelarvestuse tõttu tekkinud maksekohustuse õigeaegne täitmine ja vältida olukorda, kus võrguettevõtja peaks kandma abisaaja viivitusest tulenevat finantsriski.

Paragrahv 11 reguleerib vähendamismäära rakendamise iga-aastast järelkontrolli ning abi lõpetamise ja tagasinõudmise korda. Paragrahvi eesmärk on tagada, et vähendamismäära rakendataks üksnes tingimustele vastavate abisaajate suhtes, abi suurus ei ületaks lubatud määra ning tingimuste rikkumise või ülekompensatsiooni korral oleks olemas selge menetluskord abi lõpetamiseks või tagasinõudmiseks.

Lõige 1 sätestab andmed ja dokumendid, mille abisaaja peab igal aastal 1. veebruariks põhivõrguettevõtjale esitama. Nende andmete eesmärk on võimaldada kontrollida, kas abisaaja vastab jätkuvalt vähendamismäära rakendamise tingimustele, vastavalt CEEAG punktile 413. Seetõttu hõlmab lõige tarbimismahtu, tegevusalanõuet, taastuvelektrienergia kasutamist, grupisisese rahalise eelise edasiandmist ning lisategevusala korral endiselt määruse § 5 tingimustele vastamist. Tähtaeg on vajalik selleks, et põhivõrguettevõtja saaks teha iga-aastase kontrolli aegsasti enne võimalike lõpetamis- või tagasinõudeotsuste tegemist, arvestades, et CEEAG punkti 413 ja riigiabi otsuse punkti 14 kohaselt peab enam makstud abi olema tagasi makstud enne 1. juulit.

Lõige 2 reguleerib kõrvaltingimuse täitmise tõendamist. Kooskõlas riigiabi otsuse punktiga 26 paneb ELTSi § 59² lõige 4⁵ energiaauditi aruande esitanud elektrienergia tarbijale kohustuse täita vähemalt üks samas lõikes nimetatud tingimustest. Kliimaministeeriumi otsusega märgitakse see seadusest ja riigiabi otsusest tulenev kohustus kõrvaltingimusena konkreetse abisaaja suhtes.

Lõige 3 annab põhivõrguettevõtjale õiguse nõuda esitatud andmete kontrollimiseks lisadokumente ja selgitusi. Lisadokumentide küsimise õigus võimaldab selgitada asjaolusid, mis on olulised tingimustele vastavust, grupisisese eelise edasiandmist ja lisategevusalanõude või kõrvaltingimuste täitmist kontrollides.

Lõige 4 sätestab abisaaja teavitamiskohustuse juhul, kui ta ei vasta enam ELTSis sätestatud tingimustele (sh raskustes ettevõtja tingimus) või soovib abi saamisest loobuda. Teavitamiskohustuse eesmärk on vältida vähendamismäära alusetut rakendamist pärast eelduste äralangemist. Kui abisaajale saab teadlikuks, et ta ei vasta enam ELTSis sätestatud abi saamise tingimustele, siis teavitab ta sellest põhivõrguettevõtjat 10 päeva jooksul asjaoludest teadasaamisest.

Lõige 5 sätestab põhivõrguettevõtja kohustuse esitada Kliimaministeeriumile viivitamata ettepanek vähendamismäära rakendamise lõpetamiseks või muutmiseks pärast ELTSi § 59² lõikes 4¹² nimetatud asjaolu tuvastamist. Soodustus lõpetatakse, kui ettevõtte teatab ise loobumisest, tema aastane elektritarbimine jääb alla ühe gigavatt-tunni või kui selgub, et ta ei vasta enam seadusega määratud tingimustele (ELTSi § 59² lg 4¹²). Lõike teises lauses on eraldi

esile toodud olukord, kus põhivõrguettevõtja saab määruse § 11 lõike 4 alusel teate elektrituruseaduse § 59² lõikes 4¹⁴ sätestatud tingimuse täitmata jätmise kohta. Sel juhul peab põhivõrguettevõtja viivitamata tegema Kliimaministeeriumile ettepaneku vähendamismäära rakendamise lõpetamiseks ja alusetult saadud abi tagasinõudmiseks. Kui ettevõtja muutub raskustes olevaks ettevõtjaks, ei vasta ta enam elektrituruseaduse § 59² lõikes 4¹⁴ sätestatud abi andmise tingimusele. Kuna CEEAG punkt 14 välistab kliima-, keskkonnakaitse- ja energiaalase abi andmise raskustes olevale ettevõtjale, puudub sellest hetkest vähendamismäära edasiseks rakendamiseks õiguslik alus. Seetõttu tuleb vähendamismäära rakendamine lõpetada ning pärast seda hetke saadud abi nõuda tagasi elektrituruseaduse § 59² lõikes 4¹² sätestatud korras.

Lõike 6 kohaselt hindab põhivõrguettevõtja aastaaruande raames makstud abisumma vastavust vähendamismääradele, ELTSi § 59² lõikes 4¹⁰ sätestatud tingimustele ning määruse § 11 lõigete 1 ja 2 kohaselt esitatud andmete. Hindamine hõlmab ka määruse § 9 lõike 1 punktis 5 nimetatud kõrvaltingimuse täitmise kontrolli, st kas energiaauditit tegema kohustatud abisaaja on täitnud vähemalt ühe ELTSi § 59² lõikes 4⁵ sätestatud alternatiivse kohustuse ja esitanud selle kohta lõike 2 kohased tõendid. Kui põhivõrguettevõtja tuvastab ülekompenseerimise või tingimustele mittevastavuse, esitab ta Kliimaministeeriumile põhjendatud ettepaneku vähendamismäära lõpetamiseks ja abi tagasinõudmiseks hiljemalt 60 päeva jooksul paragrahvi lõikes 1 sätestatud tähtpäevast arvates. Ülekompenseerimine võib aset leida näiteks siis, kui on rakendatud vale suurusega vähendamismäära, vähendamismäära on rakendatud liiga suurele tarbimismahule (nt ei ole arvestatud minimaalset jääki (0,5 €) või arvutusvalem on valesti rakendatud) või kui rahaline eelis ei kandunud täies ulatuses tütarettevõtjale edasi.

Lõige 7 sätestab, et Kliimaministeeriumil tuleb teha tagasinõudmise otsus 20 tööpäeva jooksul põhivõrguettevõtja ettepaneku saamisest arvates. Abisaajal on kohustus tagastada tagasinõutav summa põhivõrguettevõtjale koos konkurentsiseaduse § 42 lõikes 6 alusel arvutatud viivisega Kliimaministeeriumi otsuses märgitud tähtajaks, kuid hiljemalt sama aasta 1. juuliks. Tähtaeg tuleneb CEEAG punktist 413 ja riigiabi otsuse punktist 14, mille kohaselt peab *ex ante* vähendamismäära skeemis olema tagatud, et ülemäära makstud abi makstakse tagasi enne järgneva aasta 1. juulit.

Lõige 8 täpsustab, et ebaseadusliku või väärkasutatud riigiabi tagasinõudmise korral juhindutakse konkurentsiseaduse §-st 42.

Lõige 9 sätestab reegli riigiabi või vähese tähtsusega abi tagasinõutava raha kasutamise kohta. Sätte kohaselt võib põhivõrguettevõtja tagasinõutud summa anda uuesti riigiabina või vähese tähtsusega abina, järgides vastava abi andmisele kohaldatavaid nõudeid.

3. peatükk. Vähese tähtsusega abi andmise kord

Paragrahv 12 sätestab VTA andmise üldtingimused kooskõlas VTA määrusega. Lõike 1 kohaselt võetakse VTA andmisel arvesse ka VTA määruse artiklis 1 sätestatud välistusi, mis piiritlevad määruse kohaldamisala. Artikkel 1 sätestab, et VTA määrust ei kohaldata muu hulgas kalandus- ja vesiviljelussektori ettevõtjatele antava abi, põllumajandustoodete esmatootmisega tegelevate ettevõtjate abi ning ekspordiga seotud tegevuse toetamise suhtes. Viide artikli 1 välistustele on vajalik tagamaks, et enne abi andmist kontrollitakse, kas konkreetne abisaaja ja abi liik üldse mahuvad VTA määruse kohaldamisalasse.

VTA piirmäär on 300 000 eurot ettevõtja kohta kolme aasta jooksul. „Üks ettevõtja“ määratletakse VTA määruse artikli 2 punkti 2 kohaselt.

Erinevalt riigiabi korrast ei kohaldata kooskõlas VTA määrusega VTA puhul raskustes ettevõtja välistust.

Paragrahv 13 reguleerib VTA taotlust ja taotluse esitamise tähtaega.

Lõike 1 kohaselt esitatakse VTA taotlus kalendriaasta tarbimise kohta järgneva kalendriaasta 1.–15. jaanuarini. Selline lahendus on vajalik, sest VTA summa arvutatakse eelmise kalendriaasta tegeliku tarbimise alusel ja eelarvepiirangu korral tuleb rakendada vähendamiskoeffitsienti kõigile taotlejatele ühetaoliselt.

Lõige 2 näeb ette, et taotleja allkirjaõigusliku isiku digitaalse allkirjaga taotlus peab olema edastatud põhivõrguettevõtja avaldatud taotlusvormil sellel märgitud põhivõrguettevõtja e-posti aadressile.

Lõige 3 sätestab taotluses esitatavate andmete ja dokumentide miinimumkoosseisu. Lõike eesmärk on võimaldada põhivõrguettevõtjal kontrollida, kas taotleja vastab ELTSi § 59² lõigetes 4¹⁶ ja 4¹⁷ viidatud tingimustele, arvutada abi suurus ning teha Kliimaministeeriumile otsuse tegemise ettepanek. Seetõttu tuleb taotluses esitada põhivõrguettevõtjale volitus andmevahetusplatvormil mõõteandmetega tutvumiseks ning andmed taotleja ja abisaaja kohta, mõõtepunktide EIC-koodid, taastuvelektrienergia kasutamist tõendavad dokumendid, tegevusalanõuet tõendavad andmed, vajaduse korral lisategevusala kinnitus ning teave varasema VTA ja ühe ettevõtja koosseisu kohta.

Lõike 4 kohaselt vastutab taotleja taotluses ja lisades esitatud andmete õigsuse eest.

Paragrahv 14 reguleerib VTA taotluse menetlemist ja vähendamiskoeffitsiendi arvutamist. Kui nõuetekohaste taotluste kogusumma ületab eraldatud vahendeid, arvutatakse vähendamiskoeffitsient jagatisena: eelarvevahendid / taotluste kogusumma. See tagab, et kõiki nõuetekohaseid taotlusi koheldakse eelarvevahendite piisamatuse korral ühetaoliselt.

Paragrahv 15 reguleerib VTA andmise otsust ja väljamakset. Põhivõrguettevõtja esitab Kliimaministeeriumile otsuse tegemise ettepaneku 45 päeva jooksul pärast taotluste esitamise tähtpäeva. Kliimaministeerium teeb otsuse 15 päeva jooksul nõuetekohase ettepaneku saamisest arvates ning põhivõrguettevõtja maksab abi välja 14 tööpäeva jooksul otsuse kättesaamisest arvates.

Paragrahv 16 sätestab kumuleerimise välistuse. Määruse kohaselt ei või abisaaja sama kalendriaasta sama mõõtepunkti tarbimise eest kasutada samal ajal vähendamismäära ja VTAd. Sätte eesmärk on vältida sama tarbimise topelt soodustamist kahe erineva abiliigi kaudu. Lõige 2 täpsustab, et VTAd ei anta tarbimismahu eest, mille kohta on tehtud riigiabi tagasinõude otsus.

Paragrahv 17 reguleerib alusetult antud VTA tagasinõudmist. Kui abi andmise aluseks olnud andmed osutuvad valeks või kui taotleja on jätnud esitamata VTA kumuleerimiseks vajalikud andmed, teeb põhivõrguettevõtja Kliimaministeeriumile põhjendatud ettepaneku abi tagasi nõuda. Lõige 2 eristab kahte olukorda: kui tagasinõude alus toob kaasa riigiabi eeskirjade kohase tagasinõude, arvutatakse intress riigiabi tagasinõudmise intressimäärade alusel; muudel juhtudel kohaldatakse viivist võlaõigusseaduse § 113 alusel.

4. peatükk. Andmevahetus ja dokumentide säilitamine

Paragrahv 18 reguleerib andmevahetust.

Lõike 1 kohaselt edastab võrguettevõtja põhivõrguettevõtjale vähemalt kord kuus andmed mõõtepunktide tarbimise, rakendatud vähendamismäära ja järelarvestuse kohta. Andmed on vajalikud põhivõrguettevõtjale nii eelarvest ülevaate saamiseks kui ka riigiabi registrisse kandmiseks. Riigiabi ja vähese tähtsusega abi registri põhimääruse § 14 lõike 6 kohaselt tuleb riigiabi andmed registrisse kanda 15 tööpäeva jooksul ja VTA andmed viie tööpäeva jooksul abisumma kindlakstegemisest.

Lõike 2 kohaselt tagab põhivõrguettevõtja riigiabi andmise läbipaistvuse konkurentsiseaduse § 49² kohaselt.

Paragrahv 19 reguleerib dokumentide säilitamise nõudeid. Lõike 1 kohaselt säilitab põhivõrguettevõtja taotluste, otsuste, arvutuste ja kontrollide aluseks olevaid dokumente vähemalt kümme aastat viimasest abi andmise päevast arvates. Lõike 2 kohaselt säilitab taotleja või abisaaja abi saamisega seotud dokumente vähemalt kümme aastat abi saamise päevast arvates. Säilitamistähtaeg on vajalik, et tagada andmete kontrollitavus kogu abi andmise perioodil ja selle järel, sealhulgas järelevalve, tagasinõude ja riigiabi nõuete täitmise kontrolli jaoks.

5. peatükk. Rakendussätted

Paragrahv 20 reguleerib üleminekut vähendamismäära rakendamisele 2026. aastal ning põhivõrguettevõtja teavitamiskohustust enne taotluste vastuvõtmise alustamist.

Sätte kohaselt hüvitatakse kooskõlas riigiabi otsuse punktiga 15 isikule, kelle suhtes tehakse vähendamismäära rakendamise otsus, 2026. aastal 1. jaanuarist kuni otsuse tegemise kalendrikuu viimase päevani vähem laekunud soodustuse osa ühekordse tagasimaksena, mis koosneb konkreetsete kuude (arvestusperioodide) eest ette nähtud soodustuse summast. See on vajalik, sest menetlustähtaegade tõttu (taotluse menetlemine kaks kuud pluss Kliimaministeeriumi otsus 30 päeva pluss arvel vähenduse rakendamine järgnevast kuust) ei jõua esimesed otsused jõustuda enne 2026. aasta suve. Ilma üleminekusätteta jääksid abisaajad esimese poolaasta eest soodustusest ilma, kuigi ELTSi § 111³ lõike 31 kohaselt rakendatakse vähendamismäära tagasiulatuvalt 2026. aasta 1. jaanuarist. Tagasimakse suuruse arvutab ja ülekande teeb põhivõrguettevõtja.

Lõike 2 kohaselt avaldab põhivõrguettevõtja oma veebilehel taotluse esitamise tehnilise korra, taotlusvormid ja teabe taotluste vastuvõtmise alustamise kohta käesoleva määruse jõustumise päeval. Säte tagab, et §-des 4 ja 13 nimetatud taotlusvormid on taotlejatele kättesaadavad alates menetluse avamise hetkest.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määruse eelnõu on seotud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

- CEEAG, eelkõige selle jagu 4.11, mis käsitleb energia suurtarbijatele elektrimaksude vähendamise vormis antavat abi;
- määrus (EL) 2023/2831;
- direktiiv (EL) 2023/1791;
- määruse nr 1893/2006, eelnõus kasutatakse viidatud määruse lisas esitatud vastavustabelit NACE Rev. 2.1 ja NACE Rev. 2 koodide vastavuse tuvastamiseks.

Riigiabina kohaldatava vähendamismäära rakendamine eeldab Euroopa Komisjoni lubavat otsust (riigiabi luba).

4. Määruse mõjud

Mõju majandusele

Määruse mõju on seotud ELTSis kehtestatud taastuvenergia tasu vähendamise ja VTA rakendamisega. Määrus täpsustab nende meetmete taotlemise, arvutamise, kontrolli ja rakendamise korda. Meetmel on positiivne mõju energiamahukate ettevõtjate konkurentsivõimele, kuna see võimaldab taastuvenergia tasu 75–85% võrra vähendada ning seeläbi vähendada ka elektrikulu osakaalu tootmiskuludes. Riigikogu menetluse materjalide kohaselt puudutab muudatus praegu umbes 90 ettevõtjat.

Mõju keskkonnale

Määruse otsene keskkonnamõju on väike, kuid määrus toetab seaduses sätestatud keskkonnanäesmärkide saavutamist, sest täpsustab taastuvelektrienergia kasutamise, energiaauditi ja keskkonnakohustuste tõendamise ning kontrollimise korda. Seega aitab määrus kaasa sellele, et soodustus oleks seotud energiatõhususe parandamise, süsinikuheiteta elektri kasutamise või heidet vähendavate investeeringutega.

Mõju riigi ja kohaliku omavalitsuse korraldusele

Määrus ei too kohaliku omavalitsuse üksustele kaasa uusi ülesandeid. Riigi tasandil täpsustab määrus Kliimaministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, põhivõrguettevõtja ning võrguettevõtjate ülesannete jaotust meetme rakendamisel. Kliimaministeerium teeb abi andmise, muutmise, peatamise, lõpetamise ja tagasinõudmise otsused, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium tagab meetme rahastamise, põhivõrguettevõtja menetleb taotlusi, kontrollib tingimuste täitmist, teeb ettepanekuid otsusteks, korraldab arvestust ja väljamakseid ja teeb järelevalvet ning võrguettevõtja rakendab taastuvenergia tasu arvestades arvel vähendamismäära, teeb vajaduse korral järelarvestuse ning esitab põhivõrguettevõtjale meetme rakendamiseks vajalikud andmed. Põhivõrguettevõtja halduskulu kaetakse taastuvenergia tasust ELTSi § 59² lõike 1 kohaselt.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega kaasnevad riigieelarvele järgmised kulud:

- 2026. aasta eraldis: 8,13 miljonit eurot;
- 2027. aasta eraldis: 8,65 miljonit eurot;
- 2028. aasta eraldis: 9,27 miljonit eurot;
- 2029. aasta eraldis: 9,80 miljonit eurot;
- kokku: 35,85 miljonit eurot.

Vahendid eraldatakse riigieelarvest ning kantakse eraldise lepingu alusel üle ASile Elering. Nende vahenditega kompenseeritakse Eleringile puudujääv taastuvenergia tasu, mis tekib ettevõtjatele taastuvenergia tasu vähendamise (riigiabi) ja juba makstud taastuvenergia tasu hüvitamise (ühekordne riigiabi tagasimakse ja VTA) tagajärjel.

Määruse rakendamine eeldab, et AS Elering töötab välja taotlusvormid, juhendmaterjalid ja infotehnoloogilised lahendused ning seab sisse vajalikud menetlusprotsessid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras, kuna muudatused ei vaja pikemat üleminekuaega.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu Rahandusministeeriumile ja Kliimaministeeriumile ning ettepanekute esitamiseks võrguettevõtjatele, Eesti Kaubandus-

Tööstuskojale, Eesti Tööandjate Keskliidule. Kooskõlastamisel esitatud märkustega arvestamise tabel on lisatud seletuskirjale.